

2. DENISON, D.; R., HAALAND, S.; GOELZER, P. Corporate Culture and Organizational Effectiveness: Is Asia Different From the Rest of the World? *Organizational Dynamics*. 2004, vol. 33, No. 1, pp. 98–109, Published by Elsevier, Inc.
3. DENISON, D. R.; HOOIJBERG, R.; LANE, N.; Lief, C. *Change in Global Organizations: Aligning Culture and Strategy*. San Francisco: Jossey Bass, 2012.
4. ILIEȘ, L.; DANIEL, METZ. The link between organizational culture and organizational performance – A literature review. *Managerial Challenges of the Contemporary Society*. 2017, vol. 10, no. 1, pag. 41 – 46, Cluj-Napoca.
5. LEWIS, D. S. Organizational change: Relationship between reactions, behaviour and organizational performance. *Journal of Organizational Change Management*. 1994, 7(5), 41-55.
6. NEELY, A. The evolution of performance measurement research: Developments in the last decade and a research agenda for the next. *International Journal of Operations & Production Management*. 2005, 25(12), 1264-1277.
7. OGBONNA, E., LLOYD, H. Leadership style, organizational culture and performance: Empirical evidence from UK companies. *Journal of Human Resource Management*. 2001, 11(4): 766-788.
8. SAMUEL, C. CERTO. *Management modern*. Bucuresti: Teora, 2002.

UNITATEA EPISTEMOLOGICĂ A PEDAGOGIEI. CONTRIBUȚIA LUI ȘTEFAN BÂRSĂNESCU (1895-1984)

*Șova Simona-Andreea, doctorandă
UPS „Ion Creangă” din Chișinău*

CZU: 37.013(498)

Abstract

Our study has as general objective the analysis of the way in which Ștefan Bârsănescu (1895-1994) analyzes the process of constituting pedagogy as a specialized science in the study of education, training, education. At this level, the author, asserted at the level of modern (interwar) and postmodern / contemporary pedagogy (after 1960-1970), considers the epistemological unity of pedagogy that can be ensured by elaborating and articulating the fundamental concepts of pedagogy that define the object of specific study and specific research methodology. The highlighting of the quality of Ștefan Bârsănescu, as a representative of philosophical pedagogy, affirmed in the modern (interwar) and postmodern, contemporary historical era (after 1960-1970) and the rearrangement of Ștefan Bârsănescu's work from the perspective of the history of pedagogy and pedagogy history.

Key-words: historical pedagogy, education, epistemology, philosophy, history of pedagogy.

Ștefan Bârsănescu este integrat de istoricii domeniului în direcția *pedagogiei filozofice*, afirmată în România în *epoca istorică modernă*, interbelică (Ion Gh, Stanciu, 1995, 1997, 2006), Ion Albușescu (2005), Constantin Cucoș (2017).

Licențiat în filozofie și drept al *Universității* din Iași, cu specializare în Germania, la *universitățile* din Berlin (unde l-a avut ca profesor pe Ed. Spranger), München și Jena, cu titlul de doctor, obținut în 1935, **Ștefan Bârsănescu**, a acumulat o experiență pedagogică, teoretică și practică excepțională: director al *Școlii Normale*, „Vasile Lupu” din Iași (1926-1928); profesor de filozofie, psihologie și pedagogie în învățământul secundar liceal (1926-1933), profesor de pedagogie la *Universitatea* din Iași, din 1933 până în toamna lui 1948, unde predă „ca și înaintașul său, I. Găvănescul, psihologia, etica, pedagogia și metodică”; editor a două reviste: *Cercetări pedagogice* (1943) și *Ethos*, „revistă de sinteză culturală” (1944-1947); „laborant la catedra profesorului Iorgu Alexa de la *Politehnică*, unde micul său cabinet era mereu plin de profesori care veneau pentru a-l consulta sau invita la cursuri” (după 1948); profesor la *Institutul*

de *Perfecționare a Cadrelor Didactice* „din toamna lui 1955”; profesor de *pedagogie* la *Universitatea „Al. I. Cuza”* din Iași din 1958; membru corespondent al Academiei Române, din 1963 [2, pp. 64-66], [4, p. 322], [6, pp. 17, 18].

UN REPREZENTANT AL PEDAGOGIEI FILOZOFICE

Pedagogia filozofică din România, în *epoca istorică modernă*, interbelică, valorifică tendința de abordare globală a educației la nivelul unor lucrări de sinteză, de *pedagogie generală*, care: a) continuă linia clasică inițiată în Germania de Herbart, din *etapa modernă timpurie* (Johan Fr. Herbart, *Pedagogia generală*, 1806, *Prelegeri pedagogice*, 1835); b) creează premise epistemologice necesare pentru afirmarea a două noi direcții de dezvoltare a pedagogiei, cu o bază științifică *psihologică* și *sociologică*, *direcții* care reflectă „aspirația spre sistem în gândirea pedagogică din România în perioada dintre cele două războaie mondiale” .

În acest context istoric, *pedagogia filozofică* evoluează la nivelul a trei orientări epistemologice: a) „*formativ-organicistă*” (G. G. Antonescu, *Educație și cultură*, 1928, *Pedagogie generală*, 1930); b) „*personalitară*” (C. Narly, *Educație și ideal*, 1927; *Pedagogia generală*, 1938); c) *culturală* / proprie unei „*pedagogii a culturii*”: Ștefan Bârsănescu, *Pedagogie*, ediția I, 1934, ediția a 6-a, 1946; *Curs de pedagogie generală*, 1934, 1935; *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, 1936; *Politica culturii în România – studiu de pedagogie*, 1937; *Tehnologia didactică*, 1939) [5, pp. 126-139].

Pedagogia lui Ștefan Bârsănescu depășește calitativ limitele *epocii moderne*, din perspectivă *istorică*, dar și *epistemologică*.

Din *perspectivă istorică*, opera lui Ștefan Bârsănescu acoperă și *epoca postmodernă* (*contemporană*), desfășurată după anii 1960-1970. În această perioadă există o linie de continuitate la nivelul *cercetării pedagogice fundamentale*, argumentată și consolidată prin publicarea, după patru decenii, a celei de-a doua ediții a cărții, „Unitatea pedagogiei contemporane ca știință” (1976), actualizată „după cel de-al doilea război mondial”. Această realizare a fost posibilă și ca urmare a implicării autorului în opera de clarificare a celor mai importante „noțiuni și categorii ale pedagogiei” (cultură, cultură generală, educație, istoriografie a pedagogiei, pedagogia istoriei, pedagogie, pedagogia culturii, didactica, metodică, tehnologia didactică etc.), clarificare întreprinsă în *Dicționar de pedagogie contemporană* (sub redacție generală) (1969). În cadrul acestui *Dicționar*, Ștefan Bârsănescu a definit și analizat *conceptual* 78 de termeni, care acoperă mai multe domenii ale pedagogiei.

Din *perspectivă epistemologică*, în ambele epoci istorice (modernă, interbelică; postmodernă / contemporană, postbelică), Ștefan Bârsănescu dezvoltă o arie problematică extinsă dincolo de orientarea *pedagogiei filozofice a culturii*, formulă adoptată pe fondul raportării la opera fostului său profesor, de la *Universitatea* din Berlin, Ed. Spranger (vezi Ed. Spranger: *Lebensformen / Formele vieții*, 1911, 1925; *Kultur und Erziehung / Cultură și educație*, 1919; *Pedagogische Perspektive / Perspective pedagogice*, 1951).

Pedagogia culturii, construită după modelul filozofic inițiat de Spranger, implică „spiritul obiectiv” care fixează *valorile culturale generale* ale adevărului, binelui, frumosului etc., aflate la baza principalelor conținuturi ale educației (intelectuale, morale, artistice etc.), care trebuie interiorizate de educat (elev) la nivel de „spirit subiectiv, individual”, dezvoltat de educator (profesor) în cadrul procesului de învățământ. În această perspectivă, Ștefan Bârsănescu, promovează la nivel de „tehnologie didactică”, ideea proiectării a trei tipuri de lecții, concepute în funcție de *scopul* lor *general* în care predomină: a) transmiterea culturii, *trăirea valorilor*

culturii, formarea capacității elevilor și studenților de creare a culturii [5, pp. 101-102, 133-135]; (Ștefan Bârsănescu, 1932-1946, 1935, 1939).

Cartea „*Politica culturii în România contemporană. Studiu de pedagogie* (1937), valorifică noțiunea de *cultură* la nivelul unei zone epistemologice mai apropiată de *pedagogia sociologică*, în general, de *politica educației*, în mod special. De altfel, la un nivel epistemologic superior, atins în cadrul unui dicționar de specialitate, Ștefan Bârsănescu definește *pedagogia* ca „*știință socială*, cu statut academic, care studiază educația într-un cadru instituționalizat ca proces de perfecționare a omului, interesând prezentul și viitorul omului” [1, p. 202].

O reordonare a operei autorului din perspectiva *pedagogiei istorice* permite identificarea liniei principale de cercetare dezvoltată la nivel epistemologic. Ea implică cercetarea pedagogică fundamentală, *teoretică* (bazată pe raportarea la conceptele de bază definite de autor la nivel de pedagogie generală, dezvoltată în spiritul pedagogiei culturii) și *istorică*, promovată la nivel de:

a) „*istoriografie a pedagogiei românești*, ramură a pedagogiei (alături de istoria pedagogiei universale)”, care constituie „o parte din istoria culturii românești, având ca *obiect*, studiul educației, al instituțiilor de învățământ și al gândirii pedagogice românești”;

b) „*pedagogie istorică*, orientare apărută în pedagogie în deceniul 3 al secolului XX, care influențează și lucrările de istorie a pedagogiei propriu-zise, dându-le caracterul de lucrări de istorie a ideilor educative” *semnificative epistemologic* [1, pp. 149, 210].

La acest dublu nivel de *cercetare istorică* vom putea urmări modul în care Ștefan Bârsănescu susține *sistemic*, prin toată opera sa, „unitatea pedagogiei contemporane ca știință”, care poate fi demonstrată prin conceptele de bază ale domeniului care definesc *obiectul de studiu specific* (educația, instruirea, învățământul) și *metodologia de cercetare specifică* (fundamentală, istorică și teoretică). Este o temă de cercetare fundamentală, situată în zona *epistemologiei pedagogice* (sau a *pedagogiei filozofice de orientare epistemologică*), analizată, pe larg, de Ștefan Bârsănescu în cele două ediții ale cărții sale monumentale „*Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*”, Iași, 1936; ediția a II-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976). În această perspectivă, putem avansa ipoteza situării operei lui Ștefan Bârsănescu în zona *pedagogiei filozofice românești*, moderne și postmoderne (contemporane) cu orientare *epistemologică*.

O REORDONARE A OPEREI LUI ȘTEFAN BÂRSĂNESCU DIN PERSPECTIVA ISTORIEI PEDAGOGIEI ȘI A PEDAGOGIEI ISTORICE

Poziționarea lui Ștefan Bârsănescu în istoria pedagogiei românești moderne și postmoderne (contemporane) solicită o reordonare a operei sale pedagogice, extrem de extinsă (26 de cărți, 122 de studii și articole), desfășurată liniar și concentric între 1926-1984. Asumarea unui punct de vedere justificat epistemologic, solicită resursele cercetării pedagogice fundamentale, teoretice și istorice.

Resursele proprii cercetării fundamentale teoretice implică raportarea noastră la „unitatea pedagogiei ca știință”, abordată global, la nivel de „pedagogie generală”, care susține disciplinele sale de bază, inițiate de Herbart, din etapa modernă timpurie (*Fundamentele pedagogiei, Teoria generală a învățământului* sau *Didactica generală, Teoria educației*) care definesc și analizează obiectul de studiu specific (educația, instruirea, învățământul) prin conceptele fundamentale, produse superioare ale „gândirii pedagogice”.

Resursele cercetării fundamentale istorice pot fi activate la două niveluri de referință care oferă o dublă perspectivă de analiză „care marchează realizări notabile din trecutul educației, școlii și gândirii pedagogice”, proprie „*istoriografiei pedagogiei românești*” și „*pedagogiei istorice*”, dezvoltată ca „istorie a ideilor educative” semnificative. Combinarea celor două perspective ne ajută să descoperim „răspunsuri referitoare” la *vechimea și actualitatea conceptelor pedagogice fundamentale*, „la dimensiunile câmpului educativ, la perioadele (n.n. epocile) și etapele străbătute, la structurile educației instituționalizate și ale demersului educativ, la tipuri de *pedagogi* care au activat de-a lungul vremurilor, precum și la *fondul de idei* pe care l-au vehiculat” [2, pp. 5, 149-150].

I. *Perspectiva istoriografiei pedagogiei românești / istoriei pedagogiei românești* oferă premisele necesare pentru analiza verticală, longitudinală, a operei pedagogice a lui Ștefan Bârsănescu. La acest nivel, *obiectul cercetării istoriografice* vizează un număr de: a) 26 de cărți publicate, între 1926-1984; b) 105 studii și articole apărute între 1922-1979 în mai multe publicații românești: Revista Viața Românească (1928-1929); Revista Minerva (1929-1930); Anuarul Școlii Normale „Vasile Lupu” din Iași (1929-1939); Arhiva pentru Știință și Reformă socială (1922); Revista Vremea Școlii (1930-1941); Cercetări Pedagogice. Buletinul Seminarului Universitar Iași (1943-1947); Revista de Pedagogie (1957-1979); Revista Învățământului Superior (1964-1978); Analele Științifice ale Universității „Al.I.Cuza” Iași (1958-1969); c) 17 studii și articole publicate în străinătate, între 1930-1980; d) 3 cursuri universitare: Curs de pedagogie generală, 1933-1935; Curs de pedagogie profesională (1947-1948); Idei pedagogice la marii literați, filozofi și oameni de știință din toate timpurile (1947-1948) [3, pp. 18-24].

Analiza istoriografică longitudinală, verticală, nu exclude, însă, posibilitatea unor abordări, transversale, orizontale. Ele sunt necesare pentru identificarea și fixarea celor mai importante opere pedagogice, selectate în funcție de un anumit criteriu epistemologic, validat și aplicat în contextul specific unei anumite epoci (perioade) și/ sau etape istorice. La acest nivel există o linie de continuitate între *analiza istoriografică* și analiza proprie *pedagogiei istorice*.

În cazul nostru, criteriul de selecție propus este cel avansat deja în titlul lucrării care are în vedere „unitatea epistemologică a pedagogiei”, dezvoltată de Ștefan Bârsănescu pe parcursul a două epoci istorice, *modernă* (interbelică) și *postmodernă* (*contemporană*, după anii 1960-1970).

În această perspectivă, evidențiem, în ordine istorică, lucrările semnificative din perspectiva contribuției lor la asigurarea „unității epistemologice a pedagogiei contemporane” posibilă doar prin articularea optimă a conceptelor fundamentale care definesc *obiectul de studiu specific* (educația, instruirea, învățământul) și *metodologia de cercetare specifică* pedagogiei ca știință specializată în studiul educației și învățământului, care promovează, argumentează și dezvoltă, de-a lungul timpului o *gândire pedagogică* (proprie domeniului cercetat)

1. Pedagogie, Editura Scrisul Românesc Craiova, 1932, 1946 (ed.a 8-a); **2. Școala germană. Note și impresii**, Editura Terek, Iași, 1933; **3. Curs de pedagogie generală**, Editat 1934, 1935; **4. Didactica**, Editura Scrisul Românesc, Craiova, 1935; **5. Unitatea pedagogiei contemporane ca știință**, Editura Terek, Iași, 1936; **6. Politica culturii în România contemporană – studiu de pedagogie**, Editura Terek, Iași, 1937; **7. Tehnologia didactică - prelegeri universitare**, Editura Albina Românească, Iași, 1939; **8. Istoria pedagogiei românești**, Editată de Societatea Română de Filosofie, București, 1941; **9. Pedagogie practică**, Editura Scrisul Românesc, 1946; **10. Pedagogia agrară – cu privire specială asupra educației agricole a poporului român**, Iași, 1946; **11. Facultăți pedagogice ?**, *Ethos*, III, nr. 3–4, iulie–decembrie

1946; 12. *Pedagogia profesională*, 1947; 13. *Schola latina de la Cotnari. Biblioteca de carte și proiectul de academie a lui Despot Vodă*, Ministerul Învățământului, 1957; 14. *Academia Domnească din Iași (1714-1821)*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1962; 15. *Educația estetică* (coautor, cu G. Văideanu), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1962; 16. *Istoria pedagogiei universale și românești*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1968; 17. *Pedagogia învățământului superior – cerințe și perspective*, Revista Învățământului Superior, nr. 3 / 1968; 18. *Pedagogie prospectivă*, Revista Învățământului Superior, nr. 7 / 1968; 19. *Specificul cercetării științifice în pedagogie*, în Revista de Pedagogie, nr. 1 / 1968; 20. *Rolul cercetărilor de istoria pedagogiei în perfecționarea pedagogiei*, Revista de Pedagogie, nr. 6 / 1968; 21. *Dicționar de pedagogie contemporană* (sub redacția generală și coautor), Editura Didactică și Pedagogică, București, 1969; 22. *Histoire de l'enseignement et de la pedagogie roumaine*, în *L'Education* (Bruxelles), nr. 9, 1969, Bruxelles; 23. *Contribuția istoriei pedagogiei la dezvoltarea științei pedagogice*, în vol. *Novo Les-Tortenet os szolcialsta Pedagogia*, Budapest, 1969; 24. *Spre o nouă concepție despre universitate*, Revista învățământului superior, nr. 1 / 1970; 25. *Constituirea pedagogiei învățământului superior și direcțiile ei de cercetare*, Revista de Pedagogie, nr. 5 / 1971; 26. *Conceptul de pedagogie a culturii*, Revista Învățământului Superior, nr. 11 / 1971; 27. *Constituirea pedagogiei învățământului superior și direcțiile ei de cercetare*, Revista de Pedagogie, nr. 5 / 1971; 28. *Studiul entităților abstracte în știința educației*, Revista de Pedagogie, nr. 5 / 1973; 29. *Teoria evoluției și pedagogia*, Revista de Pedagogie, nr. 5 / 1974; 30. *Pedagogia românească contemporană și direcțiile ei de dezvoltare*, Revista de pedagogie, nr. 7-8 / 1974; 31. *Unitatea pedagogiei contemporane ca știință*, ediția a II-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, București, 1976; 32. *Le statut des entites abstraites dans les sciences de l'education*, în *Magyar Pedagogic*, nr. 1-2, Academia de Științe Pedagogice, Budapesta, 1976; 33. *Pedagogia secolului XX*, Revista Învățământului Superior, nr. 4 / 1978; 34. *Dicționar cronologic. Educația, învățământul, gândirea pedagogică din România*, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1978; 35. *Limbajul științific și pedagogia*, Revista de Pedagogie, nr. 4 / 1979; 36. *Istoria științelor în România. Pedagogia*, Editura Academiei R.S.R., București, 1944.

II. *Perspectiva pedagogiei istorice* oferă premisele necesare pentru analiza orizontală, transversală, a operei pedagogice a lui Ștefan Bârsănescu. La acest nivel, *obiectul de studiu este propriu unei cercetări fundamentale care are în vedere istoriei unei/ unor idei pedagogice semnificative epistemologic*. Are ca rezultat prezentarea sintetică a operei pedagogice a lui Ștefan Bârsănescu, realizată pe domenii ale pedagogiei, dezvoltate, în mod special de autor, pe parcursul a două epoci istorice, modernă (interbelică) și postmodernă, contemporană (după anii 1960-1970). O astfel de abordare evidențiază contribuția lui Ștefan Bârsănescu la construcția unei *pedagogice unitare*, din punct de vedere *epistemologic*, deschisă din punct de vedere *metodologic* spre aprofundarea mai multor dimensiuni ale obiectului său de studiu specific – educația, instruirea, învățământul – care solicită „gândirea pedagogică” (*gândirea proprie pedagogiei ca știință specializată în studiul educației*).

OPERA PEDAGOGICĂ A LUI ȘTEFAN BÂRSĂNESCU
DOMENII DE REFERINȚĂ
CARE POT ASIGURA UNITATEA PEDAGOGIEI CA ȘTIINȚĂ

Pedagogie generală. Pedagogia culturii	Pedagogie aplicată	Pedagogie sociologică. Politica educației	Istoria pedagogiei. Pedagogia istorică. Pedagogie comparată	Pedagogia filozofică. Epistemologia pedagogiei / pedagogică
<p>- <i>Pedagogie</i>, Scrisul Românesc, Craiova, ediția I, 1932; ediția a 2-a, 1946. - <i>Curs de pedagogie generală</i>, 1934, 1935. - <i>Conceptul de pedagogie a culturii</i>, Revista învățământului superior, nr. 11 / 1971.</p>	<p>- <i>Didactica</i>, Scrisul Românesc, Craiova, 1935. - <i>Tehnologia didactică - prelegeri universitare</i>, Albina Românească, Iași, 1939. - <i>Pedagogie practică</i>, Scrisul Românesc, Craiova, 1946. - <i>Pedagogia agrară – cu privire specială asupra educației agricole a poporului român</i>, Iași, 1946. - <i>Pedagogia profesională</i>, 1947. - <i>Educația estetică</i> (coautor, cu George Văideanu), Editura Didactică și</p>	<p>- <i>Politica culturii în România contemporană – studiu de pedagogie</i>, Editura Terek, Iași, 1937, Editura Polirom, Iași, 2003. - <i>Pedagogia învățământului superior – cerințe și perspective</i>, Revista învățământului superior, nr. 3 / 1968. - <i>Pedagogie prospectivă</i>, Revista învățământului superior, nr. 7 / 1968. - <i>Spre o nouă concepție despre universitate</i>, Revista învățământului superior, nr. 1 / 1970. - <i>Pedagogia</i></p>	<p>- <i>Școala germană. Note și impresii</i>, Editura Terek, Iași, 1933. - <i>Istoria pedagogiei românești</i>, Societatea Română de Filozofie, București, 1944. - <i>Schola latina de la Cotnari. Biblioteca de carte și proiectul de academie a lui Despot Vodă</i>, Ministerul Învățământului, București, 1957. - <i>Academia Domnească din Iași (1714-1821)</i>, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1962. - <i>Istoria pedagogiei universale și românești</i>, Editura Didactică și</p>	<p>- <i>Unitatea pedagogiei contemporane ca știință</i>, Editura Terek, Iași, 1936. - <i>Specificul cercetării științifice în pedagogie</i>, în Revista de pedagogie, nr. 1 / 1968. - <i>Rolul cercetărilor de istoria pedagogiei în perfecționarea pedagogiei</i>, Revista de pedagogie, nr. 6 / 1968. - <i>Dicționar de pedagogie contemporană</i> (sub redacție generală și coautor), Editura Enciclopedică Română, București, 1969. - <i>Studiul entităților</i></p>

	<p>Pedagogică, București, 1962. – <i>Constituirea pedagogiei învățământului superior și direcțiile ei de cercetare</i>, Revista de pedagogie, nr. 5 / 1971.</p>	<p><i>secolului XX</i>, Revista învățământului superior, nr. 4 / 1978.</p>	<p>Pedagogică, București, 1968. – <i>Pedagogia românească contemporană și direcțiile ei de dezvoltare</i>, Revista de pedagogie, nr. 7-8 / 1974. – <i>Histoire de l'enseignement et de la pedagogie roumaine</i>, în <i>L'Education</i> (Bruxelles), nr. 9, 1969, Bruxelles. – <i>Istoria Științelor în România. Pedagogia</i>, Editura Academiei R.S.R., București, 1984.</p>	<p><i>abstracte în știința educației</i>, Revista de pedagogie, nr. 5 / 1973. – <i>Unitatea pedagogiei contemporane ca știință</i>, Ediția a 2-a, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1976. – <i>Limbajul științific și pedagogia</i>, Revista de Pedagogie, nr. 4 / 1979.</p>
--	---	--	--	--

BIBLIOGRAFIE

1. ***, *Dicționar contemporan de pedagogie*, sub redacția generală a lui ȘTEFAN BÂRSĂNESCU. București: Editura Enciclopedică Română, 1969.
2. BÂRSĂNESCU, Șt. *Istoria științelor în România. Pedagogia*. București: Editura Academiei R.S.R., 1984.
3. BÂRSĂNESCU, Șt. *Politica culturii. Studiu de pedagogie*. Ediția a II-a. Iași: Editura Polirom, 2003.
4. CUCOȘ, C-TIN. *Istoria pedagogiei. Idei și doctrine fundamentale*. Ediția a II-a revăzută și adăugată. Iași: Editura Polirom, 2017.
5. STANCIU, I. Gh. *Școala și doctrinele pedagogice în secolul XX*. Ediția a III-a, revăzută. Iași: Institutul European, 2006.
6. VĂIDEANU, G. Biobibliografie. Ștefan Bârsănescu, așa cum l-am cunoscut. În Ștefan BÂRSĂNESCU, *Politica culturii. Studiu de pedagogie*. Ediția a II-a. Iași: Editura Polirom, 2003.